

LÄNSSTYRELSEN I
GÄVLEBORGS LÄN

BEVIS

Intill denna dag har något
överklagande över detta
beslut inte kommit in till
länsstyrelsen 95-01-17

I tjänsten

Gunilla Sandblom

**Byggnadsminnesförklaring av Vålsjö kvarn, del av fastighe-
ten Nordsjö 3:39, Järvsö socken, Ljusdals kommun**

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Vålsjö kvarn har
väckts den 20 augusti 1991 av Järvsö hembygdsförening. För-
slag till skyddsföreskrifter har remitterats den 3 juni
1994.

Fastighetens ägare, byggnadsnämnden i Ljusdals kommun samt
Riksantikvarieämbetet har godkänt förslaget.

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § kulturminnes-
lagen Vålsjö kvarn, del av fastigheten Nordsjö 3:39 i Järv-
sö socken, Ljusdals kommun för byggnadsminne och meddelar
enligt 3 kap 2 § samma lag skyddsföreskrifter enligt bilaga
1.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar för byggnadens un-
derhåll. Även läns museet kan rådfrågas.

Om särskilda skäl finns får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 §
kulturminneslagen lämna tillstånd till ändring av byggnads-
minne.

Enligt 3 kap 21 § kulturminneslagen gäller detta beslut
omedelbart även om det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten. Hur man över-
klagar framgår av bilaga 2.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet
deltog landshövding Lars Eric Ericsson och ledamöterna Ma-
rienne Ahlqvist, Jens Alvarsson, Axel Andersson, Bengt
Björkman, Håkan Larsson, Kenth Lövgren, Inger Schörling,
Birgit Wallström, Stig Wigren och Ingemar Kalén.

I den slutliga handläggningen deltog även länsantikvarie Erik Nordin samt antikvarie Margaretha Sundberg, föredragande.

Lars Eric Ericsson

Margaretha Sundberg

Kopia till

Ljusdals kommun, byggnadsnämnden
Ljusdals kommun, kulturnämnden
Inskrivningsmyndigheten vid Ljusdals tingsrätt
Överlantmätarmyndigheten
Järvsö Hembygdsförening, c/o Lars Hansson, Föränge 1069,
820 40 Järvsö
Riksantikvarieämbetet
Länsmuseet
Ljusdalsbygdens Museum
Planenheten

LÄNSSTYRELSEN I GÄVLEBORGS LÄN
BYGGNADSMINNEVÅLSJÖ KVARN
Nordsjö 3:39
Järvsö socken, Ljusdals kommun

Stråsjöbacken, eller Vålsjöbacken som den också kallas, kastar sig 48 meter utför bergssidan i Vålsjö i Hälsinglands högsta fall. Fallet har utnyttjats till många olika vattendrivna verk. Vid storskiftet 1799 visar kartan sex olika anläggningar som benämns "Såg och svaltkekvarnar". Vålsjö var då bodland till Säljesta och Kåsjö byar.

Bonden på Kåsjö nr 5, Erik Andersson, köpte 1853 hälften av vattenfallets verk, skvalta, skäkt, vattenslump, andra byggnader och jord vid Vålsjöbacken. Den andra halvan ägdes av Olof Persson i Norrsäljesta. Två år senare ansökte de två delägarna om att få anlägga en tullmjölkvarn istället för den gamla skvaltan. 1856 fick de tillstånd att anlägga kvarnen och 1858 var den färdigbyggd och granskades inför skatteläggning. Årtalet 1857 finns också målat i en bjälke i bottenvåningen. Kvarnen hade till en ryan två par stenar för grovmald.

År 1864 köptes kvarnen av mjölnardrängen Lars Wilhelm Skalberg efter giftermål med Erik Anderssons dotter Brita. Därefter gick kvarnen i arv i tre generationer Skalberg innan nedläggningen 1955. Sedan 1974 ägs kvarnen och den intilliggande gården av siste mjölnarens son.

Kvarnen drevs först med ett vattenhjul vilket byttes ut mot två mindre turbiner samtidigt som turbinhuset byggdes till troligen 1918. När den siste mjölnaren tog över kvarnen 1936 gjordes en renovering och modernisering. Då byttes de två gamla turbinerna ut mot en stor och naturstenarna byttes mot gjutna stenar. En tillbyggnad mot öster som innehåller förstuga och såhus, tillkom någon gång i 1900-talets början. I övrigt har ändringarna på byggnaden bara bestått av att trasiga fönster bytts mot gamla återanvända och ett plåttak har lagts över det gamla spåttaket.

Samtidigt med turbinerna installerades även en generator i kvarnen och man fick elström inte bara till det egna behovet utan kunde även leverera elström till sex gårdar i grannskapet. Ända fram till kvarnens nedläggning 1955 fortsatte elproduktionen.

Kvarnen är byggd i tre våningar. Den ursprungliga kvarnbyggnaden är uppförd i timmer, de senare tillbyggda delarna i resvirke. I översta våningen togs säden in. Där finns sädeslårar och nedsläpp för olika malningar. I mellanvåningen finns kvarnstenarna, en kross för havre och en skräddmaskin. I våningen längst ner finns utsläppen från kvarnen i våningen ovanför. Allt maskineri finns bevarat och kvarnen är fullt funktionsduglig om turbinen åter kan installeras efter en upprustning av turbinhuset.

Färdstallet strax norr om kvarnen byggdes för att härbärgera böndernas hästar under tiden malningen pågick. Malningen kunde ta många timmar och ibland kunde också en övernattning bli nödvändig varför en kvarnkammare med elstad finns i kvarnen.

Vid fallet ovanför kvarnbyggnaden ligger en smedja som byggdes på 1920-talet. Smedjan är exteriört välbevarad och innehåller även en stor del av den ursprungliga utrustningen.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Nordsjö 3:39 enligt situationsplan.

Skyddsföreskrifterna omfattar samtliga byggnader inom skyddsområdet.

- 1) Byggnaderna får inte utan länsstyrelsens tillstånd rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
- 2) I byggnadernas inre får ingrepp i stommen inte göras, ej heller ändring av eller ingrepp i fast inredning, driftsanordningar och utrustning.
- 3) Byggnaderna skall i samråd med länsstyrelsen underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
- 4) Damm, vägar samt rester av äldre vattenverk inom skyddsområdet får inte förändras eller tas bort.
- 5) Skyddsområdet skall hållas i sådant skick att miljöns karaktär bibehålls. Inom skyddsområdet får ytterligare byggnader inte uppföras.

- VÅRSTÄLL
- FÄLGTÄLL
- SÄDESÅ
- ANLÄGGNING 1850-1860
- SÄDESÅ BYGGEN
- TURBIN UTSLÄPP

- GRÄNS FÖR FÖRESLAGET SKYDDSBOMRÅDET
- FASTIGHETSGRÄNS SAMMANSÄLLER 290
- GRÄNS FÖR FÖRESLAGET SKYDDSBOMRÅDET

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni vill överklaga länsstyrelsens beslut skall Ni göra det skriftligen hos Kammarrätten

Brevet med överklagandet skall dock lämnas eller skickas till länsstyrelsen (som sedan skickar det vidare tillsammans med länsstyrelsens handlingar).

Överklagandet måste ha kommit in till länsstyrelsen inom

tre veckor från den dag Ni fått del av beslutet

tre veckor från

två månader från

Om överklagandet inte kommer in i rätt tid kan det inte tas upp till prövning.

I skrivelsen skall Ni ange vilket beslut Ni överklagar (datum och diarienummer), vilken ändring Ni vill ha och de skäl Ni anser att Ni har för ändringen samt namn, postadress och telefonnummer.

Skrivelsen skall undertecknas.

För ytterligare upplysningar kan Ni vända Er till länsstyrelsen.

Länsstyrelsens adress och telefonnummer är

Länsstyrelsen
801 70 GÄVLÉ

Telefonnummer
026/17 10 00